

תכנית תואר שני במדיניות ותיאוריה של האמנויות M.A

ראש התוכנית: ד"ר ליאת פרידמן
מרכז מגמת אוצרות: מר יגאל צלמונה
יועץ אקדמי: ד"ר דרור פימנטל
רכזת התכנית: גב' אפרת מגל וגב' קרן כהן
טלפון: 02-5631584
דוא"ל: m.a.prg@bezalel.ac.il

בשנים האחרונות הולך ומתהווה, בארץ ובעולם, שיח תרבותי חדש שבמוקדו גישה רב-תחומית לתרבות על מרכיביה השונים: האמנות, העיצוב והארכיטקטורה נבחנים לאורן של גישות מחקריות שמוקדן במדעי הרוח והחברה. במסגרת זו מתחזק הצורך בדיון תיאורטי ובהכשרה מקצועית בתחומים הנלווים לעולם האמנות והעיצוב: ניהול מוסדות אמנות ותרבות, אוצרות, מוזיאולוגיה, ביקורת האמנות, ההיסטוריה של העיצוב ומדיניות התרבות. תחומים אלו, שמקצתם מסייעים בתיווך בין היוצרת/ל לבין הקהל, הם בעלי חשיבות מכרעת בהתגבשותה של התרבות הישראלית בכלל והמדיניות בנושאי האמנויות בפרט.

העדר מסלולי הכשרה בארץ לאנשי ולנשות מקצוע בתחומים אלו הביא ליצירת מחסור משמעותי בכותבים/ות, מבקרים/ות, אוצרים/ות ומנהלים/ות מוסדות תרבות המוכשרים לתרום לעולם התרבות והיצירה בחברה הישראלית.

אל מול תכניות מ.א. מחקריות העוסקות בהיסטוריה של האמנות והפועלות באוניברסיטאות השונות בארץ, ניכר חסרונה של תכנית מ.א. בעלת אופי מחקרי, הצומחת דווקא בתוך סביבה יוצרת ואשר בוגריה ובוגרותיה יוכלו לתרום הן להיבטים התיאורטיים והן להיבטים המעשיים של התרבות בישראל.

מרכיבי התכנית

התכנית חותרת לשלב בין חקירה תיאורטית של שדה האמנות, העיצוב והתרבות בישראל והבנה מעמיקה במהות האמנות ותולדותיה לבין התמצאות במתרחש בשדה האמנות והתרבות בישראל כיום, מעורבות בו ופעולה בתוכו.

התכנית מיועדת לבוגרי/ות תואר ראשון שהשלימו את התמחותם בעולמות היצירה השונים הנלמדים בבצלאל, במוסדות אחרים לאמנות ולעיצוב או במדעי הרוח והחברה, המחפשים לעצמם מסגרת ייחודית, באמצעותה יוכלו להמשיך את לימודיהם, או לרכוש את הרקע האינטלקטואלי הנדרש להתמחותם המקצועית.

התכנית, על שתי מגמות ההתמחות שבה: מגמת האוצרות ומגמת הכתיבה הביקורתית תעניק לסטודנטים/ות בסיס תיאורטי נרחב בתחום התיאוריות הביקורתיות והמחקר העכשווי בשדה האמנות והתרבות העולמי והישראלי.

מגמת האוצרות - מיועדת להכשרת דור חדש של אוצרים/ות מקצועיים בעלי/ות רקע תיאורטי ומעשי נרחב. מתוך הכרה בחשיבות תהליך ההכשרה של אוצרים/ות, כוללת תכנית הלימודים במגמה מכלול של קורסים המשלבים בין התיאוריה לבין הפרקטיקה של תחום האוצרות למרכיביו אשר תכליתם להעמיק ולהעשיר את יכולות האוצר/ת כמי שמופקד/ת על התיווך בין היוצרים/ות המוצגים והקהל.

מגמת הכתיבה הביקורתית – מיועדת להכשרת דור חדש של מבקרי/ות אמנות מקצועיים בעלי/ות רקע היסטורי ותיאורטי נרחב, כותבי/ות קטלוגים וכיוצא בזה. תכנית הלימודים במגמה כוללת קורסים המשלבים בין התיאוריה של היצירה לבין הפרקטיקה של הכתיבה תוך שכלול יכולות הכתיבה, הניסוח והביקורת של הסטודנטים.

מגוון הקורסים המוצע בשתי מגמות ההתמחות של התכנית יאפשר לסטודנט/ית לגבש כיוון התמחות מעמיק הן במסלול המחקרי והן במסלול הלא מחקרי. קבוצות הלימוד הקטנות וההנחיה האישית יבטיחו יחס אישי וקרבה בין הסטודנטים/ות לבין המרצים/ות. וסביבת היצירה הייחודית של בצלאל תאפשר לסטודנטים/ות מגע ישיר עם פרקטיקת האמנות והעיצוב כיום.

סגל המרצים והמרצות

ד"ר אריק גלסנר
ארנה קזין
פרופ' אשר סלה
ד"ר גלית ולנר
ד"ר דרור פימנטל
ד"ר דליה מרקוביץ
פרופ' חנן דה לנגה
ד"ר טל בן צבי
יגאל צלמונה
ד"ר יצחק בנימיני
ד"ר יעל כדורי
ד"ר יעל רוזין
ד"ר ליאת פרידמן
נירית נלסון
ד"ר נעמי מאירי-דן
ד"ר רועי ברנד
ד"ר שמוליק מאירי

תקופת הלימודים

הלימודים יתקיימו בימי רביעי וחמישי. בימי רביעי בבית הנסן ובימי חמישי בבצלאל הר הצופים ירושלים.

היקף הלימודים

הדרישות הלימודיות כוללות 48 נ"ז מתוכן 6 נ"ז לפרויקט גמר ותזה במסלול המחקרי. ו-52 נ"ז מתוכן 6 נ"ז לפרויקט גמר במסלול הלא מחקרי.

דרישות התוכנית למעבר משנה לשנה וקבלת תואר מוסמך

מעבר משנה א' לשנה ב' מותנה בנוכחות הסטודנט/ית בכל הקורסים אשר הוגדרו במערכת לימודיו, בעמידה בכל החובות, ובקבלת ציון ממוצע של 75 לפחות בכל קורסי החובה (עבור המשך לימודים במסלול הלא מחקרי) או 85 לפחות בכל קורסי החובה (עבור המשך לימודים במסלול המחקרי).

לצורך קבלת תואר M.A, יהא על הסטודנט/ית:

- לצבור 48 נ"ז במסלול המחקרי או 52 נ"ז במסלול הלא מחקרי.
- להגיש פרויקט גמר, כמפורט בהמשך.
- להגיש 2 עבודות בהיקף סמינריון ל-2 מתוך 4 הסמינרים הנלמדים בתכנית.
- נוכחות חובה במפגשי קולוקוויום במהלך השנתיים הראשונות.
- לעמוד בכל הדרישות המנהליות הנדרשות מסטודנט/ית בבצלאל.

מדיניות איחור בהגשת מטלות הקורס

- לא ניתן להגיש באיחור מטלות המוגדרות כמבחן בית, סטודנט שמסיבה כלשהי לא יעמוד במועד הגשת מבחן הבית במועד א' ראשי לגשת למועד ב'.
- עבודות/עבודות סמינר- במקרים חריגים, יש להעביר בקשה להגשה באיחור, על הבקשה להגיע לרכזת התכנית לפני מועד ההגשה בפועל. אישור הבקשה מותנת באישור ועדת ההוראה של התכנית ומרצה הקורס.
- הגשה באיחור ללא סיבה חריגה ומוצדקת, מותנת באישור ועדת ההוראה ומרצה הקורס וזו תוביל להורדה בציון של 5-10 נקודות.
- אי הגשת עבודה בקורס תוביל לרישום מחדש בתשלום בשנת הלימודים העוקבת, במידה וקורס זה לא יתקיים בשנה העוקבת, יהיה על הסטודנט להירשם לקורס אחר ולעמוד בדרישות הקורס כשאר הסטודנטים.

פרויקט גמר

פרויקט הגמר מתייחס להיבט מעשי של הלימודים. הפרויקט מקנה 6 נ"ז והוא חלק בלתי נפרד מחובות התכנית. על כלל הסטודנטים/ות להתמחות במגמתם, השילוב יעשה בדרכים שונות במסלול האוצרות ובמסלול הכתיבה הביקורתית:

פרויקט גמר במגמת כתיבה ביקורתית

פרויקט הגמר במגמת כתיבה ביקורתית יתקיים במסגרת המגזין המקוון של התכנית. המגזין מופק ומופעל על-ידי סטודנטים וסטודנטיות במגמת הכתיבה הביקורתית בתוכנית בהנחייתו של ד"ר אריק גלסנר וארנה קזין, במסגרתו על הסטודנטים/ות להפיק, לערוך ולכתוב. בהנחייתו של ד"ר גלסנר יכתבו התלמידים לאתר במרוצת השנה מאמר ביקורת אחד ומסה נוספת.

מטרת המגזין לשמש במה למגוון רחב של מאמרים ורשימות ביקורת בנושאי חברה, תרבות ואמנות, וכן במה לתערוכות וירטואליות. המגזין פועל מתוך שיח תרבותי שבמוקדו גישה רב-תחומית לתרבות על מרכיביה השונים, ומתוך חתירה לשילוב החקירה התיאורטית עם מעורבות ופעולה בתוך שדה האמנות, התרבות והחברה העכשווי.

פרויקט גמר באוצרות

החל משנת הלימודים תשע"ט, פרויקט הגמר באוצרות יתקיים במסגרת הקורס "פרויקט גמר - תערוכה דה פקטו" בהנחיית נירית גלסון, הקורס יהווה המשך לקורס "מעשה באוצרות" שהתקיים במסגרת סמסטר ב' בשנה א' בשנת הלימודים בו החל להתגבש קונספט לתערוכה.

במסגרת פרויקט הגמר באוצרות – "תערוכה דה פקטו" תתמקדו בפיתוח פרויקט קבוצתי הכולל העמקת מחקר לקונספט התערוכה, העמקת ההצעה האוצרותית, בחירת האמנים/ות ויצירות האמנות, הפקתה ויישומה של התערוכה במרחב תצוגה בפועל בבית הנסן.

*סטודנטים שהחלו לימודיהם בתכנית לפני שנת הלימודים תשע"ח (2017-2018), פיצלו לימודיהם וזקוקים להשלמת פרויקט הגמר, רשאים להשלים את פרויקט הגמר במתכונת שהתקיימה עד כה במסגרת התמחות (כלומר, אינם מחויבים לפרויקט במסגרת תערוכה דה פקטו).

התזה במסלול המחקרי

סטודנט/ית שהשלים/מה את הלימודים בשנה א' בציון ממוצע של 85 לפחות רשאי/ת להגיש עבודת תזה במסלול המחקרי. סטודנטים/ות המעוניינים להגיש עבודת תזה במסלול המחקרי ישתתפו בסדנת תזה במהלכה, יגישו הצעת מחקר ראשונית למזכירות התוכנית. ועדת ההוראה של התוכנית תתכנס לדון בהצעה ויועץ ה-M.A של התוכנית יסייע לסטודנט/ית במציאת מנחה לעבודת התזה.

עבודת התזה תיבחן על ידי לא פחות משלושה בוחנים, כולם/ן בעלי/ות תואר שלישי בדרגת מרצה בכיר ומעלה. לפחות שניים מהם/ן חברי סגל במוסדות אחרים להשכלה גבוהה הפעילים/ות במחקר, ולפחות אחד/ת מהם חבר/ת סגל באוניברסיטה (כל זאת, בהתאם לנדרש בהחלטת המועצה בדבר לימודים לתואר שני עם תזה במכללות). היקף עבודת התזה יהיה עד 80 עמודים (22,000 סימני דפוס).

תלמיד/ה שנבחר/ה למסלול המחקרי ולא הגישה/ה עבודת תזה ת/יוכל להשלים קורסים חסרים לצורך קבלת M.A לא מחקרי עד שנתיים מיום סיום הלימודים בתוכנית.

שינויים בידיעון בצלאל

רשויות המחלקה והאקדמיה רשאיות לערוך שינויים ותיקונים בתכנים המופיעים בידיעון זה, להוסיף עליהם, לגרוע מהם או לבטלם בכל עת במהלך שנת הלימודים. הודעה על כל שינוי כאמור, תפורסם במודעות בלוחות המחלקה ו/או בדרך ראויה אחרת. השינויים מחייבים את כלל הסטודנטים, גם אם נקבעו או נכנסו לתוקף לאחר שהחלו את לימודיהם.

מבנה התוכנית

מבנה תכנית הלימודים במסלול המחקרי

שנה א'

6 קורסי חובה מבואיים	=	6 ש"ש	12 נ"ז
4 קורסי בחירה מבואיים	=	4 ש"ש	8 נ"ז
2 סמינרים	=	4 ש"ש	8 נ"ז

סה"כ = 14 ש"ש = 28 נ"ז

* תכנית הלימודים בשנה א' הנה עבור כלל הסטודנטים בתכנית.

שנה ב'

2 קורסים מתקדמים	=	2 ש"ש	4 נ"ז
1 קורס בחירה	=	1 ש"ש	2 נ"ז
2 סמינרים	=	4 ש"ש	8 נ"ז
פרויקט גמר	=	1 ש"ש	6 נ"ז

סה"כ = 8 ש"ש = 20 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול המחקרי: 22 ש"ש = 48 נ"ז.
עמידה בדרישות פרויקט גמר והתזה מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

מבנה תכנית הלימודים במסלול הלא מחקרי

שנה א'

6 קורסי חובה מבואיים	=	6 ש"ש	12 נ"ז
4 קורסי בחירה מבואיים	=	4 ש"ש	8 נ"ז
2 סמינרים	=	4 ש"ש	8 נ"ז

סה"כ = 14 ש"ש = 28 נ"ז

* תכנית הלימודים בשנה א' הנה עבור כלל הסטודנטים בתכנית

שנה ב'

2 קורסים מתקדמים	=	2 ש"ש	4 נ"ז
3 קורסי בחירה	=	3 ש"ש	6 נ"ז
2 סמינרים	=	4 ש"ש	8 נ"ז
פרויקט גמר	=	1 ש"ש	6 נ"ז

סה"כ = 10 ש"ש = 24 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול הלא מחקרי: 24 ש"ש = 52 נ"ז.
עמידה בדרישות פרויקט הגמר מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

**פירוט הקורסים
שנה א'**

לימודי חובה

מסטר א'

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	מילון מונחי הביקורת א'
2 נ"ז	ארנה קזין	סדנה בכתיבת ביקורת תרבות
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל
2 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	מעשה באוצרות וכתביבה – שנת', אחת
	נירית נלסון	לשבועיים *
4 נ"ז	ד"ר דליה מרקוביץ	סמינר: אמנות וזהות

כמו כן, נוכחות נדרשת במפגשי קולוקוויום-א+ב
עורך הקולוקוויום: פרופ' אשר סלה

* סטודנטים בפיצול שהחלו לימודים לפני שנת הלימודים תשע"ט וזקוקים להשלמת הקורס "המעשה הביקורתי"/אמנות, שפה, מודעות" עם ד"ר ליאת פרידמן- נדרשים להירשם לקורס בחירה במקום קורס זה בהיקף של 2 נ"ז

מסטר ב'

שם הקורס

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	מילון מונחי הביקורת ב'
2 נ"ז	ד"ר שמואל מאירי	סוגיות במוזיאולוגיה
2 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	מעשה באוצרות וכתביבה – שנת', אחת
	נירית נלסון	לשבועיים

כמו כן, נוכחות נדרשת במפגשי קולוקוויום-א+ב
עורך הקולוקוויום: פרופ' אשר סלה

לימודי בחירה

על כל סטודנט בשנה א' לבחור 4 קורסי בחירה

מסטר א'

שם הקורס

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	נירית נלסון	פרקטיקות אוצרותיות
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	קטלוגים
2 נ"ז	פרופ' אשר סלה	ביקורת, פרשנות ומה שבניהן
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית
		באמנות פלסטינית עכשווית
2 נ"ז	ד"ר גלית ולנר	סוגיות בפילוסופיה של הטכנולוגיה
2 נ"ז	ד"ר יעל כדורי	אוזן רואה, עין שומעת: צליל ודימוי באמנות ועיצוב

מסטר ב'

שם הקורס

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	ד"ר רועי ברנד	היסטוריה של התערוכות
2 נ"ז	ד"ר יצחק בנימיני	תרבות ואידיאולוגיה- חקירות בעקבות הפסיכואנליזה
2 נ"ז	יגאל צלמונה	אוצרות ועיצוב תערוכות בין תיאוריה
	פרופ' חנן דה לנגה	לפרקטיקה
2 נ"ז	ד"ר יעל רוזין	אנחנו זה לא כולם.
	ד"ר ליאת פרידמן	

28 נ"ז

סה"כ

שנה ב'
מגמת כתיבה ביקורתית
לימודי חובה
שם הקורס

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	ארנה קזין	סדנה בכתיבה ביקורתית- מהמניפסט אל המסה
4 נ"ז	ד"ר אריק גלסנר	סמינר- על תרבות ועל ביקורת תרבות
4 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	סמינר שנתי- ביקורת ובקרה
6 נ"ז	ד"ר אריק גלסנר	פרויקט גמר- מגזין "פוסט פוסט"
2 נ"ז	ארנה קזין	מתולדות האמנות לתרבות חזותית
ללא נ"ז	ד"ר נעמי מאירי- דן	לכותבי תזה – סדנת תזה
	ד"ר דרור פימנטל	

כמו כן, נוכחות נדרשת במפגשי קולקוויום א+ב, עורך הקולקוויום: פרופ' אשר סלה

שנה ב'
מגמת אוצרות
לימודי חובה
שם הקורס

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	נירית נלסון	אוצרות במבט ביקורתי- מרבית המפגשים יתקיימו בת"א
2 נ"ז	ד"ר נעמי מאירי- דן	מתולדות האמנות לתרבות חזותית
4 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	סמינר: המוזיאון בין היסטוריה והתיאוריה
4 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	סמינר שנתי- ביקורת ובקרה
6 נ"ז	נירית נלסון	פרויקט גמר באוצרות תערוכה דה פקטו
ללא נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	לכותבי תזה – סדנת תזה

כמו כן, נוכחות נדרשת במפגשי קולקוויום א+ב, עורך הקולקוויום: פרופ' אשר סלה

לימודי בחירה - פתוחים לשתי המגמות
על סטודנט במסלול מחקרי לבחור קורס בחירה 1
על סטודנט במסלול שאינו מחקרי לבחור 3 קורסי בחירה

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס
2 נ"ז	נירית נלסון	פרקטיקות אוצרותיות
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	קטלוגים
2 נ"ז	פרופ' אשר סלה	ביקורת, פרשנות ומה שבניהן
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית
2 נ"ז	ד"ר גלית ולנר	סוגיות בפילוסופיה של הטכנולוגיה
2 נ"ז	ד"ר יעל כדורי	אוזן רואה, עין שומעת: צליל ודימוי באמנות ועיצוב
2 נ"ז	ד"ר רועי ברנד	היסטוריה של התערוכות
2 נ"ז	ד"ר יעל רוזין	אנחנו זה לא כולם.
	ד"ר ליאת פרידמן	

24 נ"ז
20 נ"ז

סה"כ למסלול בלי תזה
סה"כ למסלול עם תזה

רשימת הקורסים

שנה א' לימודי חובה

מילון מונחי הביקורת: תיאורטי והיסטורי א' + ב'* ד"ר דרור פימנטל קורס חובה 2 ש"ש, 4 נ"ז

הקורס יעקוב אחרי התהוות המחשבה האסתטית – על מושגי היסוד שלה – למן התקופה הקלאסית ועד המאה ה-20. הסמסטר הראשון יפתח בדיון במחשבת האמנות של אפלטון ואריסטו. בהמשך נעקוב אחרי התפתחות המחשבה האסתטית מהרנסנס ועד המאה ה-18, תוך דיון בקלסיציזם, באסתטיקה אמפיריציסטית, בקאנט וברומנטיקה. הסמסטר השני יוקדש לדיון במחשבה האסתטית למן סוף המאה ה-19 ועד המאה ה-20. במסגרת זו נדון במחשבתם האסתטית של ניטשה, בנימין, היידגר, פנומנולוגיה, פורמליזם, סטרוקטורליזם ופוסט-סטרוקטורליזם.

*תרגול קריאה- אחת לשבועיים תתקיים קבוצת תרגול קריאה לטקסטים הנלמדים בקורס

סדנה בכתיבת ביקורת תרבות ארנה קזין קורס חובה 2 ש"ס, 2 נ"ז

מטרת הסדנה היא להעמיק את היכרותם של הסטודנטים עם שדה ביקורת התרבות, על הסוגות הספרותיות השונות המובילות אותו, בשני תחומים עיקריים:

1. ביקורת אקטואלית על יצירות התרבות ומוצריה – רשימות ביקורת על תערוכות, מופעים, ספרים – המופיעה באופן מסורתי בעיתונים ובכתבי עת ובאחרונה גם בבלוגים ומגזינים מקוונים.
2. ביקורת התרבות במובן הרחב, הסוציולוגי – מסות של ביקורת על אודות הנורמות, הערכים והסמלים המשותפים לחברה [כולל יצירות התרבות ומוצריה] – כפי שזו מופיעה באופן מסורתי בכתבי עת ובספרים.

בסדנה נכיר כמה יצירות של ביקורת תרבות, שיסמלו נקודות ציון בהתפתחות הביקורת בתחום התרבות, מ"הדרשה על ההר" של ישו, דרך "וואלדן" של הנרי דיוויד תורו, "חדר משלך" של וירג'יניה וולף ו"תולדות המיניות" מאת מישל פוקו, ועד ליצירות עכשוויות של ביקורת תרבות ובהן "כלכלה בגרוש" של ברברה ארנרייך, "אומת המזון המהיר" מאת אריק שלוסר, "נו לוגו", מאת נעמי קליין, ו"להתבונן בסבלם של אחרים" מאת סוזן סונטג.

בסדנה תעכב על סוגת הביקורת האקטואלית של יצירות התרבות ומוצריה, נשוחח על שקיעתה בשנים האחרונות של הסוגה הזאת, ונתוודע ליצירות של ביקורת ספרות במיטבה – יצירות שמקיימות שיחה עם היצירה ועם הקוראים – מהעת האחרונה.

ואולם עיקרה של הסדנה הוא עצם ההתנסות בכתיבת ביקורת. בסדנה יוזמנו הסטודנטים לעמוד בסטנדרטים של כתיבה במיטבה: דיוק, כנות, חקירה; הם יונחו לרכוש כלים של ביקורת תרבות – התבוננות במניעים ובכוחות הפועלים בחברה; הם יודרכו לשאול שאלות על המובן מאליו. ז'אנר הביקורת הוא סוגה ספרותית העומדת בזכות עצמה, בעלת סט של ערכים וסטנדרטים, והסטודנטים ילמדו להכירה תוך כדי כתיבה. במהלך הסדנה יתבקשו הסטודנטים לבחור יצירה אחת אקטואלית – יצירה ספרותית, יצירת אמנות, מופע או מחזה – ולכתוב עליה רשימת ביקורת מהסוג העיתונאי. וכן, יתבקשו הסטודנטים לבחור תופעה חברתית שמעניינת אותם בישראל כיום, ולכתוב על אודותיה חיבור של ביקורת תרבות במובן הרחב – בהיקף ובאיכות שמתאימים לפרסום בכתב עת.

לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל

ד"ר טל בן צבי

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

השיעור יציג את תולדות האמנות בישראל, כלומר את היצירה האמנותית שנוצרה בשדה האמנות בישראל באופן כרונולוגי מראשית המת בצלאל ועד היום בהקשר היסטורי, סוציולוגי ופוליטי. בהתחשב במרכזיותו של מושג ה"מקום" בתרבות הישראלית, ומשום שהוויה זו נתפסת כטבעית והכרחית, הקורס יבחן כמה מהנחות היסוד המרכזיות של שדה האמנות בישראל בייצוג המקום, נוף מולדת, זהות מקומית וילידית ושייכותה הן לזהות הישראלית והן לתרבות הישראלית. בהמשך נעמוד על המתח כפי שבא יד ביטוי באמנות בישראל בין זהות מקומית להגירה, גלות ופליטות ומחשבה דיאספורית יהודית. הקורס יעסוק בגורמים ההיסטוריים והאידיאולוגיים שהשפיעו ועיצבו את תודעת הגלות בתרבות הישראלית וממנה את גלי ההגירה לישראל ואת ייצוגם באמנות עכשווית בישראל. מהלכים אלה ייבחנו באמצעות עבודתם של יוצרים מרכזיים הפועלים בשדה האמנות בישראל בנוסף להשפעות מרכזיות ויחסי גומלין של דימויים וויזואליים בין אמנות, קולנוע עלילתי וקולנוע דוקומנטארי. במסגרת הקורס נעמוד על המתח שבין מושגי העלייה/הגירה לבין מושגי גלות/דיאספורה בתרבות הישראלית ונצפה בסרטים ובקטעי סרטים דוקומנטריים ועלילתיים, בעבודות וידיאו ארט וצילום מתקופות שונות ומז'אנרים שונים ונעמוד על האופן שבו הם מייצגים מתח זה. את המסע הביוגרפי של האמנים העכשוויים המייצגים נושאים אלה ילווה גם מסע סוציולוגי, שבמהלכו נציג את תולדות האמנות בישראל במונחים של זירת התמודדות בין המרחב הקולקטיבי-הלאומי הציוני המערבי לבין המרחב הרב התרבותי הכולל זהויות של עולים, מהגרים ופליטים. מתוך כל אלה נבחן האם ניתן לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל וכיצד כתיבה כזאת היא כלי ביקורתי המאפשר שינוי והבנה של המתחים הרב תרבותיים בישראל.

סמינר: אמנות וזהות

ד"ר דליה מרקוביץ

סמינר חובה

4 ש"ס, 4 נ"ז

הסמינר מוקדש לבחינת הזיקה שבין אמנות, עיצוב וזהות, תוך שימת דגש על דפוסי ההזדהות הלאומיים שנקרמו בין התרבות החזותית המקומית ובין נמעניה. בתוך כך נעמוד על תפיסות שונות שהנחו את הגדרת המושג זהות (לאומית): מודלים פרימורדיאליים-מהותניים; מודלים שהעלו על נס את כושר הדימיון וההמצאה האנושיים; והבניות "חד-פעמיות", זמניות ודינאמיות המתגבשות (ומתפרקות) סביב מכנה משותף נזיל. תפיסות אלה ישמשו כרקע לבחינת המופעים שלבשו שדה האמנות והעיצוב הישראליים מאז תקופת הישוב ועד ימינו, ומאפייניהם האסתטיים, החברתיים והפוליטיים. בין היתר, נדון באופנים בהם ביקשה התרבות החזותית המקומית ליצור זהות לאומית מגובשת ולכידה, ובמעבר מעיסוק בקולקטיב ה"גדול", במטא-נרטיבים, בהגדרות ובגבולות, לעיסוק בפן ה"לא יציב" של השייכות וההזדהות הלאומיים.

קולוקוויום-

2 ש"ש, ללא נ"ז (שנתי, מספר פעמים במהלך סמסטר, נוכחות נדרשת)

עורכי הקולוקוויום: פרופ' אשר סלה, ד"ר ליאת פרידמן

הקולוקוויום השנתי של תכנית התואר השני במדיניות ותיאוריה של האמנויות בשיתוף תכנית התואר השני באמנויות, יפגש מספר פעמים בסמסטר ובמהלכו יציגו מרצים ומרצות, מבצאל ומאוניברסיטאות בארץ ובחו"ל את מחקרם/ן האחרון. בכל מפגש מרצה אחרת/ת יציג מחקר אחרון במשך 50 דקות, ו-40 דקות מיועדות לדיון הפתוח לקהל בהנחיית מנחות הקורס. נושא הקולוקוויום ופירוט ההרצאות יפורסם בהמשך.

סוגיות במוזיאולוגיה
ד"ר שמואל מאירי
קורס חובה
2 ש"ס, 2 נ"ז

מוזיאולוגיה היא תחום דעת חדש באופן יחסי העוסק בחקר המוזיאון על היבטיו השונים. מה הוא מוזיאון? מה היא מוזיאולוגיה? מה המשותף למוזיאונים השונים ובמה מתייחד מוזיאון האמנות מן המוזיאונים למדע, לטבע, להיסטוריה, לאתנוגרפיה וכו'? הקורס מתמקד בפרספקטיבות השונות של חקר המוזיאונים והפרקטיקה המוזיאלית, תוך הצגת מקרי בוחן של נושאים המעסיקים הן את הממסד המוזיאוני והן את המחקר האקדמי. דגש יושם בארבעה היבטים מרכזיים: האוסף, החלל, התצוגה והמבקרים, על יחסי הגומלין ביניהם ועל השתנותם ברוח הזמן. הסוגיות שידונו יוצגו הן בחיתוך היסטורי והן בחיתוך תכני וגיאוגרפי. תדון ההגדרה המשתנה של המושג מוזיאון, אוספים, מיון, טקסונומיה וייצוג. מושגי היסוד אותנטיות, מקור (provenance) ו"קאנון" ידונו בפירוט רב כמו גם מקומה של התערוכה – בין קבוע לארעי, בין דידיקטיקה לפופוליזם, והתפתחות אדריכלות המוזיאונים ממקדש ל"קליפה ריקה". דגש מיוחד יושם על המוזיאולוגיה החדשה, תהליכי הדמוקרטיזציה של המוזיאונים וחווית המבקר.

סמינר: שדה האמנות
ד"ר רועי ברנד
סמינר חובה
4 ש"ס, 4 נ"ז

הסמינר נועד לספק מסגרת תרבותית רחבה לדיונים בשאלות אסתטיות, אתיות ופוליטיות שמגדירות ומאתגרות את העוסקים בשדה האמנות. בתחילת הסמסטר נסקור שאלות מרכזיות כמו מהי אמנות, כיצד היא התפתחה וכיצד היא קשורה לצורות חיים, לאופני התבוננות, לתרבות ולסגנון. בהמשך נרחיב על אמנות עכשווית, אמנות ישראלית ועל הקשר שבין אמנות לחברה ולמרחב הציבורי והעיר. נחקור שאלות אלו ואחרות מזווית תרבותית רחבה באמצעות קריאה בטקסטים פילוסופיים וסיפורים ובעזרת יצירות אמנות וסרטים. במסגרת הסמינר נבקר ונארח נציגים חשובים של שדה האמנות המקומי והבינלאומי—מבקרים, אוצרים, אמנים ומנהלי מוסדות אמנות.

מעשה באוצרות וכתביה
נירית נלסון, ד"ר ליאת פרידמן
קורס חובה, שנתי, אחת לשבועיים
2 ש"ס, 2 נ"ז

בשיעור זה נעסוק באוצרות במובן הרחב של המושג, מעבר לדיסיפלינות של תולדות האמנות ומוזיאולוגיה. אסטרטגיות של האוצרות מפנות את תשומת הלב להבטים האסתטיים, החברתיים, הפוליטיים והפילוסופיים שעולים בכל מקום וזמן שבו מתרחשת חוויה של אמנות. מדובר בקורס פרקטי בו אוצרים תערוכה הלכה למעשה על כל שלביה לצד התנסות בכתביה: ניסוח קונספט לתערוכה, טקסט קיר, הודעה לעיתונות ואם יתאפשר גם טקסט קטלוגי. בסמסטר זה נגבש קונספט לתערוכה ונערוך מחקר לפתח אותו. הקורס יעודד חשיבה ועשייה אינדיווידואלית ושיתופית והמפגשים יתבססו בעיקר על דיון קבוצתי. נתמקד בפיתוח פרויקט קבוצתי הכולל מחקר, הצעה אוצרותית ויישומה במרחב תצוגה במסגרת קורס המשך בשנת הלימודים תשע"ט, 2018-2019. בין השאר נעסוק בדיאלוג בין אוצר ואמן, תרבות וויזואלית, התצוגה כמדיום, הקטלוג כאתר ואוצרות כשיח פתוח.

לימודי בחירה
על כל סטודנט לבחור 4 קורסי בחירה במהלך שנת הלימודים
מסטר א'

פרקטיקות אוצרותיות

נירת נלסון

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס יבחן סוגיות עכשוויות באוצרות, ויציע לסטודנטים/ות הן תשתית טקסטואלית והן תשתית פרקטית. במהלך הקורס ננתח את התיאוריות השונות על מקרי מבחן של תערוכות שונות מהארץ ומהעולם. חלק ראשון: מבוא הסטורי- חיבור כלכלי וטכנולוגי שמסביר את ההלימה בין פיתוחים טכנולוגיים, שגשוג כלכלי ועמדות פוליטיות בעולם ביחס לפיתוחו של מעשה האוצרות. תערוכות אינטימיות לעומת תערוכות ענק כמו ביאנלות ודוקומנטות, המעבר מצפייה להשתתפות ועד יצירות במרחב הציבורי. חלק שני: פיתוחם של כלים תיאורטיים (ולא תיאוריים) לדיון על אמנות. נדון ונסביר כמה גישות של אוצרים כיום. נעיין בטקסטים ובגישות שנוסחו בביאנלות ובדוקומנטות ספציפיות, עיסוק בשאלות של היררכיה בחלל, מי הוא הצופה ואיך מתייחסים אליו, אוריינטציה דרך הבנייה מרחבית וכן שאלות של ביקורת חברתית דרך גבולות השיח וגבולות החלל.

קטלוגים

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

עיצוב ספרי אמנות וקטלוגים נחשב לאחד התחומים הנחשבים של עולם העיצוב, והוצאת קטלוג מודפס עדין נתפסת כתו איכות בקרב אמנים, מעצבים, אוצרים ומנהלי מוסדות תרבות. אולם, דווקא בעידן הדיגיטלי שמאפשר הפצה רבה יותר של ידע, יש מקום לשאול מהו תפקידו של הקטלוג המודפס והאם הוא אכן משיג אותו? באיזה אופן עוצב התפקיד ההיסטורי של הקטלוג בתיקוף והענקת ערך לאובייקט האמנותי. איך התפתחו הטקסטים המלווים את האובייקט האמנותי מהקטלוגים של אוספי האמנות הגדולים במאות הקודמות עד לקטלוגים של רטרנספקטיבות ותערוכות נושא רחבות הקף כיום. מהן הנחות היסוד שעיצבו את הפורמט הקטלוגי המוכר בשדה האמנות לעומת שדות תרבותיים אחרים. באיזה אופן ניתן כיום לתקף, להעניק ערך, להעניק הון סימבולי וממשי לאובייקט אמנותי, לפרש, לתווך בטקסטים את המרחב המוזיאלי במאה ה-21 וכל זאת בפורמט קטלוגי, האובייקט שהוא רק "תיעוד" של מה שהתרחש בחלל התערוכה וזה שנשאר לאחר סגירת התערוכה. בהמשך לכך נבחן האם הקטלוג המודפס עדין רלוונטי ליצירה האמנותית שחלקה הגדול בווידיאו ארט, מיצב, מיצג ועבודות סאונד. ואיזה פורמטים אלטרנטיביים התפתחו לתיעוד התערוכות והענקת החוויה המוזיאלית באובייקט מודפס/אתר דיגיטלי שנשאר בארכיון התרבות ההיסטורי. בנוסף, במהלך הקורס נקרא מאמרים מתוך קטלוגים, נבחן פורמטים שונים של קטלוגים ושל כתיבה, ונבחן תיאוריות מרכזיות העוסקות בעיצוב קטלוגים ובכתיבה "פופולרית" על אמנות ועיצוב. כמו כן, נכיר דמויות מפתח שקשורות לתחום בעולם הקטלוגים המקומי - כותבים, עורכים ומעצבים.

ביקורת, פרשנות ומה שבניהן

ד"ר אשר סלה

2 ש"ס, 2 נ"ז

נקיטת עמדה לגבי יצירת אמנות משמעותה – שיפוט אסתטי, מוסרי ופוליטי, אך בראש ובראשונה פעולה ההרמנויטית. ההרמנויטיקה היא תורת הפרשנות על פי שמו של האל הרמס שבמיתולוגיה היוונית המופקד על העברת מסרים אלוהיים. בעוד שבעת העתיקה ובימי הביניים ההרמנויטיקה הייתה האומנות של פרשנות הטקסטים הקדושים והמשפטיים, בעקבות תרומתם של הוגים במאה ה-19 ו-20 כגון דילטיי, הידגר וגדמר נהוג לראות בכל תפיסתנו את העולם פעולה הרמנויטית. בקורת, תרגום ופרשנות הן כולן פעולות הרמנויטיות. במסגרת התאוריות ההרמנויטיות החדשות ביותר ננסה להגדיר את מושג הפרשנות בתחום האומנות החזותית ואת הפרקסיס של הביקורת. הביקורת, בשונה מפרשנות טקסטואלית מסורתית, הינה גם פעולה פרפורמטיבית, כלומר עשייה שמאפשרת לאמנות לממש את הפוטנציאל שלה ליצירת שינוי חברתי וליצירת מהפך לשוני. פעולה פרפורמטיבית זו עלינו לנתח במסגרת היסטורית של צריכת אמנות, של שיווק, של טעמים ושל אופנות. במהלך הקורס נבחן טיפולוגיות ואסכולות שונות של ביקורת אמנות בחמישים השנים האחרונות

אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

בלימודי אמנות ותרבות "עולם שלישי" ו"פוסט קולוניאלי" הם מושגים הקשורים זה בזה אך בלתי-רציפים הבאים לתאר ולהגיב על מצב גלובלי עכשווי. במהלך ארבעים השנה האחרונות מושגים מעוררי-ויכוח אלו מוקמו לצד רעיונות של אוריינטליזם, לאומיות, פוסט-לאומיות, דה-קולוניאליזם, רב-תרבותיות, אתנוגרפיה, שיח מיעוטים, פוליטיקת זהות, מגדר, תפוצה וגלות. קורס זה יציג באופן ביקורתי פרדיגמות אלו תוך כדי דיון בדימויים מהתרבות החזותית והאמנות הפלסטינית העכשווית. דגש יושם על ייצוג הזהות של אמנים פלסטינים המתגוררים בישראל.

הנחת היסוד של הקורס הוא שניתוח התרבות החזותית מחייב התייחסות לניתוח המציאות הלשונית במרחב בו פועלים היוצרים. נוף לשוני מתייחס למרחב שהוא הטרוגני מבחינה תרבותית, אתנית ולאומית, ניתוח התרבות החזותית בהקשרים של נוף לשוני עשוי לתרום להבנת הדינמיקה בין קבוצות חברתיות שונות במציאות שבה שפה נתפסת כמשאב וכבעלת ערך זהותי. השפה הכתובה והמדוברת הערבית הספרותית, הערבית המדוברת, העברית והאנגלית הן מרכיב משמעותי בנוף הלשוני-אורבני והכפרי המתואר בקורס.

נושא נוסף שיבחן בקורס הוא הדרך שבה מיגדר נבנה בצומת של יחסי כוח אחרים כגון יחסי כוח בין חברה, טריטוריה ולאומיות. דגש מיוחד יינתן לאמנות ככלי לתגובה למציאות חברתית פוליטית. מתרבות חזותית ואמנות המתעדת אירועים פוליטיים עד אמנות מחאה. בהקשר זה ידונו היחס בין היסטוריה פוסט קולוניאלית למדיה ותיעוד. מאגר דימויים קולקטיבי והבניית זיכרון קולקטיבי. "עמדת דובר" (הגדרת מיקום/מוצא/ג'נדר) כנקודת מוצא לביקורת של תכנים ושל ייצוג הנוגעים לריבוד החברתי-פוליטי. בהקשר זה תשאל השאלה האם תרבות חזותית ואמנות פלסטינית עכשווית היא בהכרח פוליטית? האם ליצירות אמנות יש השפעה חברתית ופוליטית? ומהם השינויים המרכזיים שחלו במהלך המאה ה-20 וה-21 באמנות פלסטינית עכשווית וכיצד הם השפיעו על שדה האמנות הפלסטינית העכשווית כפי שאנו מכירים אותו כיום.

אוזן רואה, עין שומעת: צליל ודימוי באמנות ועיצוב

ד"ר יעל כדורי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

עוד במודרניזם הונחו אבני היסוד אשר מקנים למוזיקה ולסאונד את תפקידם המכונן באמנות מאז ועד ימינו. במקביל, מתקרבת העשייה המוזיקלית אל העולם החזותי, כשהיא מדגישה מרכיבים כמו חומריות הסאונד, חלל ופרפורמנס. בסיועה של הטכנולוגיה, טשטוש הגבולות בין האמנויות, שהולך ומעמיק, יוצר תרבות אודיו-ויזואלית מגוונת ועשירה שנמצאת כיום בלב האמנות והעיצוב והמחשבה על אודותיהם.

השיעור יעסוק ביצירות המשלבות בין החזותי לשמיעתי, אם ברמת הקונצפט ואם ברמת התוצר. במרכז הדיון יעמדו יצירות אמנות קנוניות מהמודרניזם ועד ימינו מתחומים שונים, בהם ציור, עיצוב, מיצב, אנימציה, וידאו, ארכיטקטורה, תיאטרון ומחול. הניתוח ישלב דיון בהיבטים היסטוריים, תיאורטיים ואסתטיים של התחום עם התחקות אחר תהליכי היצירה והמחקר של האמנים. בעבודת סיום הקורס יכתבו הסטודנטים על יצירות אמנות עכשוויות המשלבות בין סאונד ודימוי, בהקשרים שיועלו במהלך הקורס.

ההשתתפות בקורס אינה מותנית בידע קודם במוזיקה.

סוגיות בפילוסופיה של טכנולוגיה

ד"ר גלית ולנר

קורס בחירה

היקף: 2 ש"ש

2 ש"ס, 2 נ"ז

טכנולוגיות עוטפות אותנו לכל אשר נפנה. הן לא רק מסייעות לנו בפעולות שונות, אלא גם מתיבות כיצד אנו נעים בעולם, מתקשרים זה עם זה, מחליטים, חושבים, בקיצור – טכנולוגיות מעצבות עבורנו תפישת עולם. מהי תפישת עולם זו היא שאלת המפתח של פילוסופיה של טכנולוגיה. בקורס נבחן סוגיות בפילוסופיה של טכנולוגיה, בדגש על טכנולוגיות דיגיטליות, באמצעות טכנולוגיות עכשוויות, כגון רובוטים, מכונות אוטונומיות, אינטרנט-של-דברים, טלפונים ניידים, סנסורים, ועוד. המפגשים הראשונים יוקדשו לאבולוציה הטכנולוגית מכלים למכונות, וממכונות לטכנולוגיות מרושתות. לאחר מכן נדון ביחסים השונים בין בני אדם לטכנולוגיות באשר הן, תוך שימת דגש על סוג היחסים החדש והאינטנסיבי שנוצר עם כניסת טכנולוגיות דיגיטליות לחיי היומיום. כל אלו יהוו מצע להבנת אתיקה של טכנולוגיה, תפישת מציאות, וסוגיות של רצון ומחשבה מקורית בסביבה של טכנולוגיות חכמות.

מסטר ב'

אנחנו זה לא כולם: ביטויים אמנותיים בשולי החברה הישראלית

ד"ר ליאת פרידמן, ד"ר יעל רוזין

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

לדימויים השפעה רחבה ועמוקה על תפיסת והבניית המציאות שלנו, וכוחו הפרפורמטיבי של הביטוי האמנותי ומערכת היחסים עם צופיו- מושאיו יתפוס את המקום המרכזי בקורס זה. מטרת הקורס היא לפתח אמצעים חדשים ויצירתיים למחקר של התרבות החזותית העכשווית שנותנים קול ומקום לשונה, לזר ולאחר, ומתווכים מכלול זהויות חברתיות. במילים אחרות, נבקש לבחון אסטרטגיות שינוי, ואפשרות להשתלבות ונראות של קהילות שוליים בחברה הישראלית. נבקש לאתגר את מבני הידע המסורתיים- למשל/בין היתר בכל הנוגע למרחב תצוגה קווירי מול מרחב ממסדי ונשלב ידע מהאקדמיה ומחוץ לה. הקורס יאגד יחדיו נשים וגברים מהקהילה הלהט"בית, פעילים ופעילות חברתיים וסטודנטים/ות מהתוכניות לתואר שני בבצלאל כדי לאפשר העברה ורכישה של ידע עדכני וביקורתי מתוך מטרה לשמור על הרלוונטיות של המחקר והתיאוריה בתחומים אלו; יחד נפעל על מנת לפתח אמצעי ביטוי וייצוג ויזואליים ואצותיים וכתובת ביקורת באמצעות השיח הקווירי. בקורס תשולבנה הרצאות אורח של אמניות ואמנים להט"בים המקיימים פעילות קהילתית מודעת ואפקטיבית, בין אם במסגרת ארגון קהילתי או כפרטים אקטיביסטיים. רבים ורבות מהם מתמודדים. ות עם שאלות הנוגעות לשוליות כפויה ו/או מנוכסת כפרט וכיצרות/ים ואוצרות/ים במרחב הציבורי של האמנות והעיצוב היוזאלי.

היסטוריה של תערוכות

ד"ר רועי ברנד

2 ש"ס, 2 נ"ז

התערוכה היא כיום המדיום המרכזי של עולם האמנות. אמנים עכשוויים מייצרים תערוכות מעבר לאובייקטים, והקהל חווה אמנות במקום, בזמן, ובקונטקסט מסוים שמייצר מכלול התנסותי אחד. התערוכה היא מעשה אמנות קולקטיבי שכולל אמנים, אוצרים, מעצבים, כותבים, עורכים, מפיקים, אספנים, כלי תקשורת, מוזיאונים, בתי מכירות, גלריות ועוד. בשיעור זה נתרכז בתערוכות ששינו את חוקי המשחק—כאלה שהפורמט של התערוכה התגלה והשתנה בעקבותן ונסקור את התערוכות החשובות ביותר מהסלונים, דרך הירידים הבינלאומיים ועד לביאנלות.

**אוצרות ועיצוב תערוכות בין תיאוריה לפרקטיקה
יגאל צלמונה, פרופ' חנן דה לנגה
אחת לשבועיים, מרבית המפגשים יתקיימו במוזיאון
קורס בחירה
2 ש"ס, 2 נ"ז**

הקורס יאפשר לסטודנטים להכיר באופן אינטימי את אחורי הקלעים של עולם האוצרות ועיצוב התערוכות. הוא יעסוק באופן קבלת ההחלטות בתחומים האלה, בצורת העבודה המשותפת של האוצר ומעצב התערוכות ובשאלות הניצבות בפניהם במהלך פעילותם המקצועית. הקורס יתבסס על מפגשים משותפים של שני המרצים עם אוצרים שונים ועל ניתוח תערוכות שאצרו ועיצבו בעצמם, לפעמים במשותף.

הקורס יתקיים אחת לשבועיים בין 10.00-13.00, השיעורים יתקיימו במוזיאון ישראל, ירושלים, בקמפוס בצלאל, על הר הצופים, במוזיאון תל אביב וחללי תצוגה בהתאם לתערוכות שיערכו באותה תקופה.

תרבות ואידיאולוגיה – חקירות בעקבות הפסיכואנליזה

ד"ר יצחק בנימיני
2 ש"ס, 2 נ"ז

במסגרת הקורס נבחן כיצד הוגים ביקורתיים פיתחו שיטות שונות להבנת הסדר האידיאולוגי בתרבות העכשווית, וזאת מתוך השראה פסיכואנליטית. נלמד על משניותיהם של לואי אלטוסר, פרדריק ג'יימסון וסלבי ז'י'ק תוך הצלבה עם המחשבה של זיגמונד פרויד וז'אק לאקאן. נבחן גם תחנות קודמות לפסיכו-מרקסיזם כמו שבא לידי ביטוי במשנה של אדורנו והורקהיימר תחת מושג חרושת התרבות, אותם הוגים המזוהים כאסכולת פרנקפורט ושקראו את כתבי פרויד כדי ל"תקן" את מרקס. נעין גם בהגותו הסוציולוגית של מקס ובר אודות האידיאולוגיה הפרוטסטנטית שמאחורי הקפיטליזם. יתר על כן, מרכז הקורס יהיה סביב ההוגים שפעלו החל משנות ה-70 של המאה ה-20 וחשבו את המצב הקפיטליסטי במיוחד בעקבות ההגות של לאקאן ותשומת הלב שלו למהות הפרנואית של הסובייקט, למהות השיקרית של האחר הגדול, ולעוצמה הבלתי נסבלת של הממשי ההתענגותי.

**שנה ב'
מגמת כתיבה ביקורתית
לימודי חובה**

סדנה בכתיבה ביקורתית- מהמניפסט אל המסה

גב' ארנה קזין
קורס חובה
2 ש"ס, 2 נ"ז

ביקורת האמנות נתפשת בסדנה הזאת כשייכת לשדה הרחב של ביקורת התרבות; שדה של כתיבה על החברה ועל המצב האנושי; כתיבה שנעה בעקבות סימן השאלה; כתיבה שמבקשת לעורר את הקוראים לדיון ולמחשבה. הסטודנטים יוזמנו להיכנס לתהליך של התפתחות בכתיבה, דרך שלוש סוגות עיקריות של כתיבת ביקורת תרבות: המניפסט [החד ממדי, הפוליטי], מאמר הביקורת [הדו ממדי, הפולמוסי], והמסה האישית [הרב ממדית, הפואטית]. זהו תהליך של חקירה, של השתהות והתעמקות בסוגיות של ביקורת תרבות, ובהן שאלות על נורמות, על מערך כוחות ומערך אינטרסים; על שייכות ועל יציאה מן הכלל, על אתיקה ועל אסתטיקה. הסטודנטים יקראו מניפסטים, מאמרי ביקורת, ומסות אישיות ממיטב היצירה העולמית בסוגות הללו, ויונחו לעמוד באתגרים של כתיבה עיונית-יצירתית במיטבה: העמקה, כנות, לשון המעטה, בהירות ודיוק. כתיבה שמעוררת לכל הפחות למחשבה ולשיחה.

על תרבות ואמנות- על תרבות ועל ביקורת תרבות

ד"ר אריק גלסנר
סמינר סמסטריאלי
4 ש"ס, 4 נ"ז

"לקרוא לאישה 'בהמה' זו התנהגות לא תרבותית". "אני אוהב את לונדון, זו עיר כל כך רב תרבותית". "האח הגדול" הוא תת-תרבות". "תרבות האוכל של ישראל שונתה ללא היכר בעשור האחרון". "מכל תחומי התרבות, הכי קרובה אלי היא המוזיקה".

מה זו בכלל "תרבות"? מהציטוטים שהובאו לעיל ניתן לראות שיש כמה משמעויות שונות למילה. א. תרבות כנורמה התנהגותית, כרמת מוסר נאותה, או לכל הפחות כנימוס ("לירוק ברחוב/לדחוף בתור/להיכנס לתוך דברי רעך זה מעשה לא תרבותי"). ב. תחומים מסוימים של עשייה אנושית הכוללים: מוזיקה, ספרות, תיאטרון, ציור, פיסול, קולנוע וטלוויזיה וכיוצא באלה (לכן משרד התרבות הוא זה שמתקצב את תיאטרון חיפה, למשל). ג. סטנדרט מסוים באותם תחומים ספציפיים ("האח הגדול הוא תת-תרבות"). ד. מאפיינים של קבוצה אנושית מובחנת ("התרבות המזרחית דוכאה בארץ שנים ארוכות"). ה. מאפיינים של פעילות אנושית מסוימת ("תרבות הנהיגה בארץ היא מתחת לכל ביקורת").

הסמינר ינסה לעשות מעט סדר, לשפוך מעט אור, על המובנים השונים של המושג "תרבות". שני מושגים יעמדו בלבו של הסמינר: מושג "התרבות" ומושג-מוסד "ביקורת התרבות". שני המושגים קשורים ביניהם, כמובן; כל ביקורת תרבות רואה לנגד עיניה מושג מסוים רצוי של התרבות ומושג מסוים פסול שלה..

מושג התרבות ינותח מכמה פרספקטיבות תאורטיות. נעבור במהלך הקורס בכמה תחנות מרכזיות במחשבה על תרבות במערב (החל בהומירוס, אפלטון, אריסטו והוראטיוס). נדון ב"תרבות" מפרספקטיבה פילוסופית, סוציולוגית, אנתרופולוגית, אבולוציונית, פסיכולוגית ופסיכואנליטית. בין הסוגיות שיידונו בקורס:

האם תרבות צריכה לחנך או צריכה לבדר או שניהם כאחד?

האם תרבות היא סובלימציה? משחק? תרפיה? מעשה פוליטי? התחקות אחר "האמת"?

מדוע בכלל החלו בני האדם ליצור עולם נוסף – עולם האמנות – במקביל לעולם הקיים סביבם?

ביקורת ובקרה
ד"ר ליאת פרידמן
סמינר שנתי
4 ש"ס, 4 נ"ז

סמינר זה סוקר גישות ביקורתיות עכשויות. הקורס בוחן את הקשר בין ביקורת, מעשה הביקורת ותהליכי הבקרה והפיקוח החברתיים המנסים לכלוא או ומונע ביקורת חברתית. נבחן אם כן, במהלך הקורס, גישות ביקורתיות עכשוויות ובאמצעותן נשאל על תפקיד הביקורת בחברה המבקשת לפקח ולבקר את המבקרים/ות אותה.

נסקור ביקורת חברתית פמיניסטית, קווירית, פוסט-קולוניאליסטית וביקורת על הגזעה חברתית. נקרא בהגותם של פוקו, דרידה, לאקן, ליוטר, לוינס, דלז וגאוטרי, חנה ארנדט, גייל רובין, באליבר, גיי דאבור, האראווי, בטלר, שטיגלר, לטאור ועוד. נשאל מהי ביקורת חברתית ותרבותית ומה ניתן לעשות כדי להשפיע ולשנות חברה.

מתולדות האמנות לתרבות חזותית

ד"ר נעמי מאירי- דן
קורס חובה
2 ש"ס, 2 נ"ז

היסטוריון האמנות ה"מודרניסט" ידע את גבולות השדה שעליו הופקד, כשם שהיה אמון על הכלים המתודולוגיים שניתנו בידיו. תחומי התוכן הרלוונטיים לו התקיימו בגזרות המוגדרות היטב של הציור-פיסול-אדריכלות. זאת ועוד; ברב המחלקות לתולדות האמנות (בוודאי בישראל) לא העזו במשך שנים לעזוב את גבולותיה של "תרבות המערב".

מן הידועות, שבעשורים האחרונים נפרצו הגבולות, הן ככל שהדבר נוגע בשדה המחקר הן ככל שהוא נוגע במתודולוגיות המחקר. השיח ה"פוסטמודרניסטי", שהלך ונפתח לסוגיות רב-תחומיות ובינתחומיות, החל לכרוך תחת מטריית העל של "התרבות החזותית" את המדיה המסורתית של האמנות ה"גבוהה" ומדיה שונים של תרבות פופולרית (למן הקולנוע והקומיקס, עבור באופנה ועיצוב תעשייתי וכלה בגרפיטי, שערי מגזינים, ממשקים אינטראקטיביים ורשתות חברתיות). בהכרח, המחקר המתהווה בשדה החדש החל להידרש לסוגיות הנוגעות במתודולוגיות היאות לו ובבסיסים התיאורטיים שעליהם הוא אמור להישען, כמו גם בשאלות שאותן עליו לשאול. וכך, בעוד שלעתים

נדמה כי הדיסציפלינה המסורתית של תולדות האמנות פושטת את הרגל, עולות ופורחות אופציות מחקר/ כתיבה חלופיות, הממירות מערכת קודים (שלא לומר, חוקים) אחת באחרת ומערערות זו על הלגיטימיות והרלוונטיות של זו.

קורס זה יבקש להציע אופציות שונות לקריאה של הדימוי החזותי (באשר הוא) לאורן של מתודולוגיות מגוונות. המקרים המרתקים הם אלו שמייצרים הצרחה (או שילוב) בין מושאי המחקר לבין תחומי דעת, דרכי התבוננות ודיסציפלינות שונים (למשל, שימוש בכלים של מדעי החברה, ובעיקר תקשורת וסוציולוגיה, לצורך ניתוח יצירות אמנות ו/או שימוש במתודולוגיה המסורתית של תולדות האמנות לצורך ניתוח דימויים פופולריים). כמו כן, נידרש במהלכו של הקורס לסוגיות ספציפיות העומדות מאחורי הבחירה במושאי מחקר מסוימים ו/או בשיטות מחקר מסוימות. למשל:

- מה עומד מאחורי זניחתם של מושאי מחקר מסוימים והעדפה של חדשים על פניהם?
- מה תפקידו של החוקר (היסטוריון אמנות, פילוסוף/אסתטיקן, מבקר תרבות, אוצר, יוצר ועוד) בהגדרת הקאנון ובהמרת קאנון אחד באחרים?
- מה מקומם ותפקידם של תצורות שיח חדשות וקהילות פרשניות שונות בחקר העבר/ הדימוי?
- מה בין שימת הדגש על "אתר היצור" (או "כוונת המחבר") לבין שימת הדגש על "אתר ההפצה/צריכה" (או "המבט")?
- מה בין מחקר היסטורי לביקורת ובין טקסט אקדמי לטקסט אישי?
- מה מקומן של אופנויות (modalities) כתיבה שונות (אקדמיות, אוצרותיות, מסאיות, אישיות וכו') ו/או פלטפורמות כתיבה שונות (כתבי עת מדעיים, קטלוגים של מוזיאונים, בלוגים וכו') בשיח התרבות החזותית?

לכותבי תזה:

סדנת תזה-

ד"ר דרור פימנטל, ד"ר ליאת פרידמן

מטרת הסדנא היא לקדם ולמקד את הסטודנטים/ות, בשנת הלימודים השנייה, המבקשים/ות להציע מחקר תזה עם סיום הלימודים בתכנית. במהלך הסדנא הסטודנטים/ות מציעים מבחר נושאים ובעזרת חבריהם וחברותיהן ממקדים את תחום המחקר שאותו הם/ן מבקשים לחקור. הם מזהים את הדיסציפלינה שבמסגרתה המחקר יתנהל, מתחילים לבצע סקירה של הספרות המקצועית בתחום המבוקש ולהכיר את הפרסומים המרכזיים של החוקרים והחוקרות הפועלים בתחום. כמו כן, במהלך הסדנא הסטודנטים/ות מנסחים את המבוא של הצעת המחקר הכולל את שאלת המחקר הממוקדת ואיתו פונים אל החוקרים/ות בתחום על מנת לבחון אפשרות הנחיה. הפניה נעשית למנחים/ות מתוך התכנית, מנחים/ות באוניברסיטאות בישראל או מנחים/ות באוניברסיטאות בינלאומיות. התמקדות בכתיבת הצעת המחקר ובמבוא מאפשרת לסטודנטים/ות לנסח באופן ברור את שאלת המחקר, לבחון את סקירת הספרות ולייצר קהילת קולגות מתוך הסדנא שמהווה מקור לתמיכה וביקורת של מחקרם/ן.

קולוקוויום-

2 ש"ש, ללא נ"ז (שנתי, מספר פעמים במהלך סמסטר, נוכחות נדרשת)

עורכי הקולוקוויום: פרופ' אשר סלה, ד"ר ליאת פרידמן

הקולוקוויום השנתי של תכנית התואר השני במדיניות ותיאוריה של האמנויות בשיתוף תכנית התואר השני באמנויות, יפגש מספר פעמים בסמסטר ובמהלכו יציגו מרצים ומרצות, מבצלאל ומאוניברסיטאות בארץ ובחו"ל את מחקרם/ן האחרון. בכל מפגש מרצה אחר/ת תציג מחקר אחרון במשך 50 דקות, ו-40 דקות מיועדות לדיון הפתוח לקהל בהנחיית מנחות הקורס. נושא הקולוקוויום ופירוט ההרצאות יפורסם בהמשך.

פרויקט גמר "פוסט פוסט"

6 נ"ז

ד"ר אריק גלסנר, ארנה קזין

המילה "תרבות" היא מילה מורכבת להפליא. כפי שמציין ריימונד וויליאמס (Raymond Williams), אחד מחוקריו המובהקים של מושג ה"תרבות", אלה הן שלוש משמעויותיה העיקריות של המילה "Culture" (שתורגמה לעברית כ"תרבות" מהשפות האירופאיות):

1. תהליך התפתחות כללי שעוברת האנושות לאורך הדורות, שמשוחזר גם בגידולו וחינוכו של כל תינוק אנושי. "תרבות" במובן זה היא ניגודו של ה"טבע".
2. השם שניתן למכלול מאפייני הייחוד של קבוצת אנשים מסוימת ("התרבות הישראלית", "התרבות הרומית", "תרבות המועדונים" וכו').
3. השם שניתן לכלל ענפי האמנות השונים, כגון: פיסול, תיאטרון, ספרות, קולנוע, ציור וכדומה. וויליאמס מדגיש כי חשוב להכיר את שלוש המשמעויות הללו לא רק כשלעצמן, אלא יש לזכור שהמשמעויות השונות מקיימות ביניהן יחסי גומלין מורכבים (למשל: האם הציור שנוצר בחברה מסוימת מבטא או אמור לבטא את ייחודה כקבוצה? האם ספרות מפותחת בחברה מצביעה על ריחוקה מהטבע, והאם ריחוק כזה רצוי בכלל?).

מגזין הסטודנטים של התכנית לתואר שני במדיניות ותיאוריה של האמנויות ב"בצלאל" נועד להוות במה מעניינת וחיה לכתיבה על תרבות במובן הרחב ביותר של המילה, כלומר בשלושת המובנים שהגדיר ויליאמס. הכתיבה במגזין תהיה בעלת אופי מסאי גמיש, נגיש לקורא המשכיל ולא רק לקהל מומחים, אבל תקפיד על הצגת טיעונים מדויקת, מנומקת ובהירה, ועל מסירת מידע רחב ובדוק. המסות במגזין תעסוקנה בשלל נושאים, ביניהם:

- **כתיבה על תחומי האמנויות השונים**
  - **ביקורות של יצירות אמנות**
  - **כתיבה מעמיקה על תרבות פופולרית**
  - **כתיבה על נושאים שבקו התפר שבין חברה, כלכלה, פוליטיקה – ותרבות**
  - **כתיבה על התרבות הישראלית, והיחסים בין החברה הישראלית לבין האמנות שנוצרת בתוכה**
  - **כתיבה על הוגים וכן כתיבתה של הגות מקורית**
  - **כתיבה על החיים האינטלקטואליים בכלל ועל חיי הסטודנטים בפרט**
- המשתתפים בפרויקט הגמר ב"פוסט פוסט" יעבדו על כתיבת שני טקסטים במרוצת השנה שייועדו לאתר. האחד הוא טקסט של ביקורת על יצירה/ות אמנות והשני הוא מסה (אישית או לא-אישית) יסודית ומנוסחת היטב. הטקסטים יכתבו בליווי עריכתי שלי.

**שנה ב'
מגמת אוצרות
לימודי חובה**

אוצרות במבט ביקורתי*

נירית נלסון

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס מציע מבט על שדה האוצרות לגווניו ודיון על האפשרויות שבפעולה האוצרותית. המפגש עם התערובות בשטח, בזמן אמת, יאפשר לנו לבחון את כל מרכיבי התערוכה: מבחינה רעיונית - גיבוש הרעיון, ניסוח הקונספט, בחירת שם התערוכה, הטקסט המלווה אותה; ומבחינה טכנית – תפיסת החלל, תנאי ההצגה וכדומה. לשם כך בכל מפגש נבחן מקום ותערוכה אחת. לעיתים נפגש עם אוצרים ואמנים כדי לקבל מידע ולהכיר גישות שונות ממקור ראשון. במהלך הקורס נוכל לבחון את המכנים המשותפים ואת ההבדלים בין מוזיאונים, גלריות, יוזמות עצמאיות וחללי תצוגה אלטרנטיביים וכן בין תערוכות קבע לתערוכות מתחלפות; תערוכות קבוצתיות ותערוכות יחיד. נדון באופני הגילום של אידיאולוגיה במרחב ובמכלול ההחלטות האוצרותיות הנוגעות להבניית הרעיון האוצרי במדיומים השונים שבהם הוא מתממש. נעסוק בתפקיד המוזיאון במערך הציבורי ובמעמדו של האוצר כסוכן של רעיון.

*מרבית מהמפגשים יתקיימו בתל אביב

המוזיאון בין ההיסטוריה והתיאוריה

ד"ר טל בן צבי
סמינר סמסטריאלי
4 ש"ס, 4 נ"ז

מטרת הסמינר לעמוד על מושג ההיסטוריה במרחב המוזיאלי במגוון רחב של מוזיאונים להיסטוריה ומוזאונים לאמנות עכשווית. במסגרת זו נשאל על האופן בו מושג ההיסטוריה במוזאונים מושפע כיום בשינויים במושג ההיסטוריה בתרבות החזותית (סדרות טלוויזיה, קולנוע עלילתי ודוקומנטרי ותאטרון) תוך התמקדות ביצירות מפתח המייצרות עמדות ביקורתיות ורדיקליות אל מול ההיסטוריה או הנרטיב הלאומי. בהמשך לכך נתמקד בשוני באפשרויות הייצוג הביקורתיות במוזאונים להיסטוריה לעומת מוזאונים לאמנות עכשווית על פוליטיקה במובנה הרחב המפעילה אותם וסוכני ההשפעה ושומרי הסף ההזמנה של התערוכות, הפוליטיקה במובנה הרחב המפעילה אותם וסוכני ההשפעה ושומרי הסף השונים הפועלים בהם. נושא מרכזי בסמינר יהיה מושג "העדות" ותפקידה בייצוג וניראות הטראומה של אירועים היסטוריים מכוננים ותיקוף ההיסטוריה המוצגת במוזאונים. וזאת לעומת ייצוג ה"עדות" – כעדות, כווידי, כביוגרפיה של האמן עצמו או קבוצות המוצגות במסגרת היצירה האמנותית. בהמשך לכך נבחן את העדות כאורל היסטורי במרחב המוזיאלי, ובמסגרת זו נבחן באיזה אופן עידן העדות בכלל וההיסטוריה האורלית השפיע ומגדיר מחדש את תפיסת ההיסטוריה הן במוזאונים להיסטוריה והן במוזאונים לאמנות עכשווית, ומהו העתיד של עדויות היסטוריות בעידן הטכנולוגי החדש והשפעתו על מוזאונים אלה.

ביקורת ובקרה
ד"ר ליאת פרידמן
סמינר שנתי
4 ש"ס, 4 נ"ז

סמינר זה סוקר גישות ביקורתיות עכשויות. הקורס בוחן את הקשר בין ביקורת, מעשה הביקורת ותהליכי הבקרה והפיקוח החברתיים המנסים לכלוא או ומנוע ביקורת חברתית. נבחן אם כן, במהלך הקורס, גישות ביקורתיות עכשוויות ובאמצעותן נשאל על תפקיד הביקורת בחברה המבקשת לפקח ולבקר את המבקרים/ות אותה. נסקור ביקורת חברתית פמיניסטית, קווירית, פוסט-קולוניאליסטית וביקורת על הגזעה חברתית. נקרא בהגותם של פוקו, דרידה, לאקן, ליוטר, לוינס, דלז וגאוטרי, חנה ארנדט, גייל רובין, באליבר, גיי דאבור, האראווי, בטלר, שטיגלר, לטאור ועוד. נשאל מהי ביקורת חברתית ותרבותית ומה ניתן לעשות כדי להשפיע ולשנות חברה.

קולוקוויום-
2 ש"ש, ללא נ"ז (שנתי, מספר פעמים במהלך סמסטר, נוכחות נדרשת)
עורכי הקולוקוויום: פרופ' אשר סלה, ד"ר ליאת פרידמן

הקולוקוויום השנתי של תכנית התואר השני במדיניות ותיאוריה של האמנויות בשיתוף תכנית התואר השני באמנויות, יפגש מספר פעמים בסמסטר ובמהלכו יציגו מרצים ומרצות, מבצאל ומאונברסיטאות בארץ ובחו"ל את מחקרם/ן האחרון. בכל מפגש מרצה אחרת/ת יציג מחקר אחרון במשך 50 דקות, ו-40 דקות מיועדות לדין הפתוח לקהל בהנחיית מנחות הקורס. נושא הקולוקוויום יפירוט ההרצאות יפורסם בהמשך.

לכותבי תזה:

סדנת תזה-

ד"ר דרור פימנטל, ד"ר ליאת פרידמן

מטרת הסדנה היא לקדם ולמקד את הסטודנטים/ות, בשנת הלימודים השנייה, המבקשים/ות להציע מחקר תזה עם סיום הלימודים בתכנית. במהלך הסדנה הסטודנטים/ות מציעים מבחר נושאים ובעזרת חבריהם וחברותיהן ממקדים את תחום המחקר שאותו הם/ן מבקשים לחקור. הם מזהים את הדיסציפלינה שבמסגרתה המחקר יתנהל, מתחילים לבצע סקירה של הספרות המקצועית בתחום המבוקש ולהכיר את הפרסומים המרכזיים של החוקרים והחוקרות הפועלים בתחום. כמו כן, במהלך הסדנה הסטודנטים/ות מנסחים את המבוא של הצעת המחקר הכולל את שאלת המחקר הממוקדת ואיתו פונים אל החוקרים/ות בתחום על מנת לבחון אפשרות הנחיה. הפניה נעשית למנחים/ות מתוך התכנית, מנחים/ות באוניברסיטאות בישראל או מנחים/ות באוניברסיטאות בינלאומיות. התמקדות בכתובת הצעת המחקר ובמבוא מאפשרת לסטודנטים/ות לנסח באופן ברור את שאלת המחקר, לבחון את סקירת הספרות ולייצר קהילת קולגות מתוך הסדנה שמהווה מקור לתמיכה וביקורת של מחקרם/ן.

מתולדות האמנות לתרבות חזותית

ד"ר נעמי מאירי- דן

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

היסטוריון האמנות ה"מודרניסט" ידע את גבולות השדה שעליו הופקד, כשם שהיה אמון על הכלים המתודולוגיים שניתנו בידיו. תחומי התוכן הרלוונטיים לו התקיימו בגזרות המוגדרות היטב של הציור-פיסול-אדריכלות. זאת ועוד; ברב המחלקות לתולדות האמנות (בוודאי בישראל) לא העזו במשך שנים לעזוב את גבולותיה של "תרבות המערב".

מן הידועות, שבעשורים האחרונים נפרצו הגבולות, הן ככל שהדבר נוגע בשדה המחקר הן ככל שהוא נוגע במתודולוגיות המחקר. השיח ה"פוסטמודרניסטי", שהלך ונפתח לסוגיות רב-תחומיות ובינתחומיות, החל לכרוך תחת מטריית העל של "התרבות החזותית" את המדיה המסורתית של האמנות ה"גבוהה" ומדיה שונים של תרבות פופולרית (למן הקולנוע והקומיקס, עבור באופנה ועיצוב תעשייתי וכלה בגרפיטי, שערי מגזינים, ממשקים אינטראקטיביים ורשתות חברתיות). בהכרח, המחקר המתהווה בשדה החדש החל להידרש לסוגיות הנוגעות במתודולוגיות היאות לו ובבסיסים התיאורטיים שעליהם הוא אמור להישען, כמו גם בשאלות שאותן עליו לשאול. וכך, בעוד שלעתים נדמה כי הדיסציפלינה המסורתית של תולדות האמנות פושטת את הרגל, עולות ופורחות אופציות מחקר/ כתיבה חלופיות, הממירות מערכת קודים (שלא לומר, חוקים) אחת באחרת ומערערות זו על הלגיטימיות והרלוונטיות של זו.

קורס זה יבקש להציע אופציות שונות לקריאה של הדימוי החזותי (באשר הוא) לאורן של מתודולוגיות מגוונות. המקרים המרתקים הם אלו שמייצרים הצרחה (או שילוב) בין מושאי המחקר לבין תחומי דעת, דרכי התבוננות ודיסציפלינות שונים (למשל, שימוש בכלים של מדעי החברה, ובעיקר תקשורת וסוציולוגיה, לצורך ניתוח יצירות אמנות ו/או שימוש במתודולוגיה המסורתית של תולדות האמנות לצורך ניתוח דימויים פופולריים). כמו כן, נידרש במהלכו של הקורס לסוגיות ספציפיות העומדות מאחורי הבחירה במושאי מחקר מסוימים ו/או בשיטות מחקר מסוימות. למשל:

- מה עומד מאחורי זניחתם של מושאי מחקר מסוימים והעדפה של חדשים על פניהם?
- מה תפקידו של החוקר (היסטוריון אמנות, פילוסוף/אסתטיקן, מבקר תרבות, אוצר, יוצר ועוד) בהגדרת הקאנון ובהמרת קאנון אחד באחרים?
- מה מקומם ותפקידם של תצורות שיח חדשות וקהילות פרשניות שונות בחקר העבר/ הדימוי?
- מה בין שימת הדגש על "אתר היצור" (או "כוונת המחבר") לבין שימת הדגש על "אתר ההפצה/צריכה" (או "המבט")?
- מה בין מחקר היסטורי לביקורת ובין טקסט אקדמי לטקסט אישי?
- מה מקומן של אופנויות (modalities) כתיבה שונות (אקדמיות, אוצרותיות, מסאיות, אישיות וכו') ו/או פלטפורמות כתיבה שונות (כתבי עת מדעיים, קטלוגים של מוזיאונים, בלוגים וכו') בשיח התרבות החזותית?

פריקט גמר תערוכה De Facto

נירת נלסון

שנתי, אחת לשבועיים 2 ש"ס, 6 נ"ז

קורס זה מתמקד בשלבי ההמשך של מעשה באוצרות. אחרי סמסטר בו המשתתפים/ות עמלו על ניסוח קונספט לתערוכה וקצה של עבודת מחקר, במהלך השנה הקבוצה תעמיק את המחקר סביב רעיון התערוכה; תבחר את האמנים/ות שיטלו חלק בתערוכה; יבוצעו ראיונות עם המשתתפים/ות בתערוכה; תנוסח ההצעה האוצרותית; תתוכנן ההעמדה ועיצוב התערוכה וכמובן יכתבו הטקסטים המלווים אותה. בנוסף תעשינה פעולות של גיוס כספים, הפקה ועבודה מול אמצעי התקשורת. העבודה תעשה בקבוצות וביחידים ותתרגל אוצרות הלכה למעשה. לאור זאת, הקורס יעודד חשיבה אינדיווידואלית ושיתופית והמפגשים יתבססו בעיקר על דיון קבוצתי.

לימודי בחירה – לימודי הבחירה פתוחים לשתי המגמות

על סטודנט במסלול מחקרי לבחור קורס בחירה 1
על סטודנט במסלול שאינו מחקרי לבחור 3 קורסי בחירה

מסטר א

פרקטיקות ואוצרות

נירית נלסון

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס יבחן סוגיות עכשוויות באוצרות, ויציע לסטודנטים/ות הן תשתית טקסטואלית והן תשתית פרקטית. במהלך הקורס ננתח את התיאוריות השונות על מקרי מבחן של תערוכות שונות מהארץ ומהעולם. חלק ראשון: מבוא הסטורי- חיבור כלכלי וטכנולוגי שמסביר את ההלימה בין פיתוחים טכנולוגיים, שגשוג כלכלי ועמדות פוליטית בעולם ביחס לפיתוחו של מעשה האוצרות. תערוכות אינטימיות לעומת תערוכות ענק כמו ביאנלות ודוקומנטות, המעבר מצפייה להשתתפות ועד יצירות במרחב הציבורי. חלק שני: פיתוחם של כלים תיאורטיים (ולא תיאוריים) לדיון על אמנות. נדון ונסביר כמה גישות של אוצרים כיום. נעין בטקסטים ובגישות שנוסחו בביאנלות ובדוקומנטות ספציפיות, עיסוק בשאלות של היררכיה בחלל, מי הוא הצופה ואיך מתייחסים אליו, מהי התייחסות לצופה מול משתתף, סוגסטיביות דרך הבנייה מרחבית וכן שאלות של ביקורת חברתית דרך גבולות השיח וגבולות החלל.

קטלוגים

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

עיצוב ספרי אמנות וקטלוגים נחשב לאחד התחומים הנחשבים של עולם העיצוב, והוצאת קטלוג מודפס עדין נתפסת כתו איכות בקרב אמנים, מעצבים, אוצרים ומנהלי מוסדות תרבות. אולם, דווקא בעידן הדיגיטלי שמאפשר הפצה רבה יותר של ידע, יש מקום לשאול מהו תפקידו של הקטלוג המודפס והאם הוא אכן משיג אותו? באיזה אופן עוצב התפקיד ההיסטורי של הקטלוג בתיקוף והענקת ערך לאובייקט האמנותי. איך התפתחו הטקסטים המלווים את האובייקט האמנותי מהקטלוגים של אוספי האמנות הגדולים במאות הקודמות עד לקטלוגים של רטרופקטיבות ותערוכות נושא רחבות הקף כיום. מהן הנחות היסוד שעיצבו את הפורמט הקטלוגי המוכר בשדה האמנות לעומת שדות תרבותיים אחרים. באיזה אופן ניתן כיום לתקף, להעניק ערך, להעניק הון סימבולי וממשי לאובייקט אמנותי, לפרש, לתווך בטקסטים את המרחב המוזיאלי במאה ה-21 וכל זאת בפורמט קטלוגי, האובייקט שהוא רק "תיעוד" של מה שהתרחש בחלל התערוכה וזה שנשאר לאחר סגירת התערוכה. בהמשך לכך נבחן האם הקטלוג המודפס עדין רלוונטי ליצירה האמנותית שחלקה הגדול בווידיאו ארט, מיצב, מיצג ועבודות סאונד. ואיזה פורמטים אלטרנטיביים התפתחו לתיעוד התערוכות והענקת החוויה המוזיאלית באובייקט מודפס/אתר דיגיטלי שנשאר בארכיון התרבות ההיסטורי. בנוסף, במהלך הקורס נקרא מאמרים מתוך קטלוגים, נבחן פורמטים שונים של קטלוגים ושל כתיבה, ונבחן תיאוריות מרכזיות העוסקות בעיצוב קטלוגים ובכתיבה "פופולרית" על אמנות ועיצוב. כמו כן, נכיר דמויות מפתח שקשורות לתחום בעולם הקטלוגים המקומי - כותבים, עורכים ומעצבים.

ביקורת, פרשנות ומה שבניהן

ד"ר אשר סלה

2 ש"ס, 2 נ"ז

נקיטת עמדה לגבי יצירת אומנות משמעותה – שיפוט אסתטי, מוסרי ופוליטי, אך בראש ובראשונה פעולה ההרמנויטית. ההרמנויטיקה היא תורת הפרשנות על פי שמו של האל הרמס שבמיתולוגיה היוונית המופקד על העברת מסרים אלוהיים. בעוד שבעת העתיקה ובימי הביניים ההרמנויטיקה הייתה האומנות של פרשנות הטקסטים הקדושים והמשפטיים, בעקבות תרומתם של הוגים במאה ה-19 ו-20 כגון דילטיי, הידגר וגדמר נהוג לראות בכל תפיסתנו את העולם פעולה הרמנויטית. בקורת, תרגום ופרשנות הן כולן פעולות הרמנויטיות. במסגרת התאוריות ההרמנויטיות החדשות ביותר ננסה להגדיר את מושג הפרשנות בתחום האומנות החזותית ואת הפרקסיס של הביקורת. הביקורת, בשונה מפרשנות טקסטואלית מסורתית, הינה גם פעולה פרפורמטיבית, כלומר עשייה שמאפשרת לאמנות לממש את הפוטנציאל שלה ליצירת שינוי חברתי וליצירת מהפך לשוני. פעולה פרפורמטיבית

זו עלינו לנתח במסגרת היסטורית של צריכת אמנות, של שיווק, של טעמים ושל אופנות. במהלך הקורס נבחן טיפולוגיות ואסכולות שונות של ביקורת אמנות בחמישים השנים האחרונות

אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

בלימודי אמנות ותרבות "עולם שלישי" ו"פוסט קולוניאלי" הם מושגים הקשורים זה בזה אך בלתי-רציפים הבאים לתאר ולהגיב על מצב גלובלי עכשווי. במהלך ארבעים השנה האחרונות מושגים מעוררי-ויכוח אלו מוקמו לצד רעיונות של אוריינטליזם, לאומיות, פוסט-לאומיות, דה-קולוניאליזם, רב-תרבותיות, אתנוגרפיה, שיח מיעוטים, פוליטיקת זהות, מגדר, תפוצה וגלות. קורס זה יציג באופן ביקורתי פרדיגמות אלו תוך כדי דיון בדימויים מהתרבות החזותית והאמנות הפלסטינית העכשווית. דגש יושם על ייצוג הזהות של אמנים פלסטינים המתגוררים בישראל.

הנחת היסוד של הקורס הוא שניתוח התרבות החזותית מחייב התייחסות לניתוח המציאות הלשונית במרחב בו פועלים היוצרים. נוף לשוני מתייחס למרחב שהוא הטרוגני מבחינה תרבותית, אתנית ולאומית, ניתוח התרבות החזותית בהקשרים של נוף לשוני עשוי לתרום להבנת הדינמיקה בין קבוצות חברתיות שונות במציאות שבה שפה נתפסת כמשאב וכבעלת ערך זהותי. השפה הכתובה והמדוברת הערבית הספרותית, הערבית המדוברת, העברית והאנגלית הן מרכיב משמעותי בנוף הלשוני-אורבני והכפרי המתואר בקורס.

נושא נוסף שיבחן בקורס הוא הדרך שבה מיגדר נבנה בצומת של יחסי כוח אחרים כגון יחסי כוח בין חברה, טריטוריה ולאומיות. דגש מיוחד יינתן לאמנות ככלי לתגובה למציאות חברתית פוליטית. מתרבות חזותית ואמנות המתעדת אירועים פוליטיים עד אמנות מחאה. בהקשר זה ידונו היחס בין היסטוריה פוסט קולוניאלית למדיה ותיעוד. מאגר דימויים קולקטיבי והבניית זיכרון קולקטיבי. "עמדת דובר" (הגדרת מיקום/מוצא/ג'נדר) כנקודת מוצא לביקורת של תכנים ושל ייצוג הנוגעים לריבוד החברתי-פוליטי. בהקשר זה תשאל השאלה האם תרבות חזותית ואמנות פלסטינית עכשווית היא בהכרח פוליטית? האם ליצירות אמנות יש השפעה חברתית ופוליטית? ומהם השינויים המרכזיים שחלו במהלך המאה ה-20 וה-21 באמנות פלסטינית עכשווית וכיצד הם השפיעו על שדה האמנות הפלסטינית העכשווית כפי שאנו מכירים אותו כיום.

אוזן רואה, עין שומעת: צליל ודימוי באמנות ועיצוב

ד"ר יעל כדורי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

עוד במודרניזם הונחו אבני היסוד אשר מקנים למוזיקה ולסאונד את תפקידם המכונן באמנות מאז ועד ימינו. במקביל, מתקרבת העשייה המוזיקלית אל העולם החזותי, כשהיא מדגישה מרכיבים כמו חומריות הסאונד, חלל ופרפורמנס. בסיועה של הטכנולוגיה, טשטוש הגבולות בין האמנויות, שהולך ומעמיק, יוצר תרבות אודיו-ויזואלית מגוונת ועשירה שנמצאת כיום בלב האמנות והעיצוב והמחשבה על אודותיהם.

השיעור יעסוק ביצירות המשלבות בין החזותי לשמיעתי, אם ברמת הקונצפט ואם ברמת התוצר. במרכז הדיון יעמדו יצירות אמנות קנוניות מהמודרניזם ועד ימינו מתחומים שונים, בהם ציור, עיצוב, מיצב, אנימציה, וידאו, ארכיטקטורה, תיאטרון ומחול. הניתוח ישלב דיון בהיבטים היסטוריים, תיאורטיים ואסתטיים של התחום עם התחקות אחר תהליכי היצירה והמחקר של האמנים. בעבודת סיום הקורס יכתבו הסטודנטים על יצירות אמנות עכשוויות המשלבות בין סאונד ודימוי, בהקשרים שיועלו במהלך הקורס.

ההשתתפות בקורס אינה מותנית בידע קודם במוזיקה.

סוגיות בפילוסופיה של טכנולוגיה

ד"ר גלית ולנר

קורס בחירה

היקף: 2 ש"ש

2 ש"ס, 2 נ"ז

טכנולוגיות עוטפות אותנו לכל אשר נפנה. הן לא רק מסייעות לנו בפעולות שונות, אלא גם מכתבות כיצד אנו נעים בעולם, מתקשרים זה עם זה, מחליטים, חושבים, בקיצור – טכנולוגיות מעצבות עבורנו תפישת עולם. מהי תפישת עולם זו היא שאלת המפתח של פילוסופיה של טכנולוגיה. בקורס נבחן סוגיות בפילוסופיה של טכנולוגיה, בדגש על טכנולוגיות דיגיטליות, באמצעות טכנולוגיות עכשוויות, כגון רובוטים, מכונות אוטונומיות, אינטרנט-של-דברים, טלפונים ניידים, סנסורים, ועוד. המפגשים הראשונים יוקדשו לאבולוציה הטכנולוגית מכלים למכונות, וממכונות לטכנולוגיות מרושתות. לאחר מכן נדון ביחסים השונים בין בני אדם לטכנולוגיות באשר הן, תוך שימת דגש על סוג היחסים החדש והאינטנסיבי שנוצר עם כניסת טכנולוגיות דיגיטליות לחיי היומיום. כל אלו יהוו מצע להבנת אתיקה של טכנולוגיה, תפישת מציאות, וסוגיות של רצון ומחשבה מקורית בסביבה של טכנולוגיות חכמות.

מסטר ב'

אנחנו זה לא כולם: ביטויים אמנותיים בשולי החברה הישראלית

ד"ר ליאת פרידמן, ד"ר יעל רוזין

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

לדימויים השפעה רחבה ועמוקה על תפיסת והבניית המציאות שלנו, וכוחו הפרפורמטיבי של הביטוי האמנותי ומערכת היחסים עם צופיו- מושאיו יתפוס את המקום המרכזי בקורס זה. מטרת הקורס היא לפתח אמצעים חדשים ויצירתיים למחקר של התרבות החזותית העכשווית שנותנים קול ומקום לשונה, לזר ולאחר, ומתווכים מכלול זהויות חברתיות. במילים אחרות, נבקש לבחון אסטרטגיות שינוי, ואפשרות להשתלבות ונראות של קהילות שוליים בחברה הישראלית. נבקש לאתגר את מבני הידע המסורתיים- למשל/בין היתר בכל הנוגע למרחב תצוגה קווירי מול מרחב ממסדי ונשלב ידע מהאקדמיה ומחוץ לה. הקורס יאגד יחדיו נשים וגברים מהקהילה הלהט"בית, פעילים ופעילות חברתיים וסטודנטים/ות מהתוכניות לתואר שני בבצלאל כדי לאפשר העברה ורכישה של ידע עדכני וביקורתי מתוך מטרה לשמור על הרלוונטיות של המחקר והתיאוריה בתחומים אלו; יחד נפעל על מנת לפתח אמצעי ביטוי וייצוג ויזואליים ואצרותיים וכתובת ביקורת באמצעות השיח הקווירי. בקורס תשולבנה הרצאות אורח של אמניות ואמנים להט"בים המקיימים פעילות קהילתית מודעת ואפקטיבית, בין אם במסגרת ארגון קהילתי או כפרטים אקטיביסטיים. רבים ורבות מהם מתמודדים. ות עם שאלות הנוגעות לשוליות כפיה ו/או מנוכסת כפרט וכיצרות/ים ואצרות/ים במרחב הציבורי של האמנות והעיצוב הויזואלי.

היסטוריה של תערוכות

ד"ר רועי ברנד

2 ש"ס, 2 נ"ז

התערוכה היא כיום המדיום המרכזי של עולם האמנות. אמנים עכשוויים מייצרים תערוכות מעבר לאובייקטים, והקהל חווה אמנות במקום, בזמן, ובקונטקסט מסוים שמייצר מכלול התנסות אחד. התערוכה היא מעשה אמנות קולקטיבי שכולל אמנים, אוצרים, מעצבים, כותבים, עורכים, מפיקים, אספנים, כלי תקשורת, מוזיאונים, בתי מכירות, גלריות ועוד. בשיעור זה נתרכז בתערוכות ששינו את חוקי המשחק—כאלה שהפורמט של התערוכה התגלה והשתנה בעקבותן ונסקור את התערוכות החשובות ביותר מהסלונים, דרך הירידים הבינלאומיים ועד לביאנלות.